

ЈЕЛЕНА Љ. МИНИЋ¹
БИЉАНА Н. ЈАРЕДИЋ
СУЗАНА Д. КОЛИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ПСИХОЛОГИЈУ

НЕКИ КОРЕЛАТИ КВАЛИТЕТА БРАКА КОД СТАНОВНИКА ЦЕНТРАЛНОГ ДЕЛА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ²

САЖЕТАК. Спроведено истраживање је експлоративног типа и представља пилот студију којом смо настојали да испитамо неке корелате квалитета брака на узорку супружника с Косова и Метохије, а добијене резултате искористимо као полазну основу за систематичнију и свеобухватније бављење овом проблематиком. Основни циљ истраживања био је испитати повезаност квалитета брака са: брачним локусом контроле, социјалном подршком, дужином брака, годинама старости, материјалним стањем и образовним нивоом испитаника. Задатак истраживања је био утврдити разлике у квалитету брака у односу на пол испитаника. Узорак су чинили испитанци оба пола (N= 200) из централног дела Косова и Метохије. У истраживању је коришћена: Скала прилагођености брачном односу, Скала брачног локуса контроле, Скала процене интерперсоналне подршке и Упитник основних података о испитаницима. Резултати су обрађени дескриптивном статистиком, корелационим анализом и t- тестом.

---

¹ jminic@yahoo.com

² Рад је резултат истраживања у оквиру научноистраживачког пројекта ИИИ 47023 *Косово и Метохија између националне идентичности и евроинтеграција*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Рад је примљен 3. марта 2016, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 22. августа 2016.

Резултати су показали да је квалитет брака у целини и по димензијама ближи теоријском максимуму. Добијена је негативна повезаност квалитета брака у целини и по димензијама: задовољство браком, кохезија и слагање пара са интерним брачним локусом контроле. Није добијена повезаност квалитета брака са екстерним брачним локусом контроле и социјалном подршком, као ни повезаност са годинама старости, годинама брака, материјалним стањем и образовним нивоом испитаника, као ни статистички значајна разлика у квалитету брака с обзиром на пол испитаника.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: брак, квалитет брака, брачни локус контроле, социјална подршка

ТЕОРИЈСКИ ДЕО

У литератури се могу пронаћи различита одређења брака. Према једном одређењу брак је интерперсонални однос у ком оба брачна партнера имају једнак однос, а према другом брак је друштвена легитимација сексуалне активности брачних партнера, чији је циљ рађање потомства (Милић, 2001). Ауторе и истраживаче у области породичне психологије, социјалне психологије и социологије породице претежно интересује квалитет брака, који има многоструке узорке и последице које су од значаја за целу породицу, али и шире (Тошић Радев, 2013). Постоје различита схватања квалитета брака и то: квалитет брака као задовољство браком, као међусобно прилагођавање брачних партнера и као процена квалитета брачних односа (Обрадовић и Чудина-Обрадовић, 1998). Међу првим ауторима који су дефинисали квалитет брака као субјективну процену квалитета брачних односа био је теоретичар и истраживач у подручју истраживања квалитета брака Нортон (Norton, 1983).

Половином XX века квалитет брака био је схваћен искључиво као задовољство браком, дефинисано као субјективно осећање среће, задовољства и ужитка који доживљава брачни партнер у интеракцији са својим партнером (Hawkins, 1968). Истраживања спроведена 70-их година XX века, показала су да испитаници квалитет брака процењују преко задовољства браком (Обрадовић и Чудина-Обрадовић, 1998), што је изазвало и одређене критике. Најважнији критичар био је Спенијер (Spanier, 1976), који је истицао да се квалитет брака одређује као међусобна прилагођеност брачних партнера. У овом периоду објављивани су радови у којима се квалитет брака одређивао као прилагођеност и кон-

струисане су скале које су управо мериле брачну прилагођеност (Обрадовић и Чудина Обрадовић, 1998). Упоредо са схватањем брака као међусобне прилагођености брачних партнера јављају се и критике овог приступа, у којима је истицана немогућност поистовећивања квалитета брака с брачним прилагођавањем. Синтезом претходна два приступа формиран је трећи приступ, у ком се од супружника захтевало да самостално и независно од свог партнера процењују квалитет брачних односа. У овом приступу процењује се општи или глобални квалитет брачних односа и квалитет брака преко низа димензија: комуникације, сексуалног понашања, доношења одлука и друго (Обрадовић и Чудина Обрадовић, 1998).

Различита одређења квалитета брака у деценијама за нама, као и истраживања која су показала повезаност квалитета брака с неким психолошким (брачни локус контроле) и интерперсоналним (социјална подршка) варијаблама указују на велико интересовање истраживача за ову проблематику. Како је за квалитет живота уопште поред аспеката субјективне добробити битно проучавати и неке индивидуалне и објективне показатеље, као што су доступност социјалних ресурса (подршке), локус контроле, године живота, године проведене у браку и слично, ми смо у овом раду настојали да испитамо повезаност с поменутиим варијаблама како бисмо добили шире одређење и боље разумевање квалитета брака. Брачни партнери са интерним локусом контроле имају мање брачних трзавица и квалитетнији брак од брачних партнера са екстерним локусом контроле, показало је истраживање Маерса и Бута (Myers & Booth, 1999). Истраживање Милера и сарадника (Miller & al., 1986) показало је да они брачни партнери који имају интерни локус контроле, тако што сматрају да догађаји зависе од њихова труда и залагања, усмерени су на решавање проблема активно и директно, док брачни партнери који сматрају да су екстерни фактори пресудни нису усмерени на решавање проблема (Масика, 2006). Различите студије су показале да је интерни локус контроле у позитивној корелацији са задовољством браком (Camp, 1997; према Масика, 2006). Социјална подршка битан је фактор који помаже при суочавању са стресним догађајем, постојање квалитетних интерперсоналних односа могу имати заштитну функцију од последица стреса (Heller, & al., 1986). Резултати су показали да људи који су браку, имају пријатеље и породицу која им пружа материјалну и психолошку подршку бољег су здравља него људи са слабијом подршком (Cohen &

Wills, 1985). Истраживања социјалне подршке у браку показују повезаност социјалне подршке и задовољства браком, што је израженије код жена у односу на њихове партнере (Nawaz & al., 2014).

Резултати истраживања повезаности квалитета брака са неким социодемографским варијаблама показују да постоји позитивна повезаност квалитета брака и образовања брачних партнера (Чудина-Обрадовић и Обрадовић, 1998; Тошић, 2011), позитивна повезаност квалитета брака и материјалног стања породице (Чудина Обрадовић и Обрадовић, 2006), негативна повезаност квалитета брака с годинама проведеним у браку (Тошић Радев, 2013) и негативна повезаност квалитета брака и година живота. Наиме, нека истраживања показују да је задовољство браком веће у почетку и касније у браку, што се описује тзв. У-кривуљом, као и то да је задовољство браком веће пре рођења деце и у периоду када деца оду од куће (Glenn, 1990). Када су у питању разлике у квалитету брака у односу на пол, резултати истраживања Левија и Олсона (Lavee & Olson, 1993) показују да су жене незадовољније браком и да чешће размишљају о разводу брака од мушкараца. Због различитих улога, расподеле посла, очекивања од партнера и слично сматрамо да ће бити разлике између мушкараца и жена у квалитету брачних односа.

Како сâм контекст друштвених чинилаца диктира квалитет живота, као једну објективну меру, сматрали смо и да друштвени чиниоци имају утицаја на квалитет брака. Отуд идеја да у овом раду буду испитани неки корелати квалитета брака код становника централног дела Косова и Метохије, који живе у српским енклавама, на простору где је присутна вишегодишња и комплексна друштвена криза.

МЕТОДОЛОШКИ ДЕО

Предмет овог истраживања је био испитати неке корелате квалитета брака становника централног дела Косова и Метохије. Проблем истраживања је био испитавање повезаности квалитета брака израженог преко: задовољства у браку, кохезије пара, слагања пара и изражавања емоција са: брачним локусом контроле, социјалном подршком, и неким другим социодемографским варијаблама. Интересовало нас је да ли код испитаника постоји повезаност квалитета брака са одређеним варијаблама које су

укључене у истраживање на основу резултата неких ранијих истраживања. Тачније, испитивана је повезаност квалитета брака становника са: брачним локусом контроле (интерним и екстерним), социјалном подршком (у целини и по типовима опажене или перципиране социјалне подршке) и неким социодемографским варијаблама. Такође, у раду се настојала утврдити и разлика у квалитету брака, брачном локусу контроле и социјалној подршци с обзиром на пол испитаника. С обзиром на то што су резултати истраживања корелата квалитета брака често контрадикторни, овим истраживањем смо настојали да неке од резултата проверимо и на нашем узорку, као и да прикупимо податке који би нам омогућили наставак истраживања квалитета брака испитаника у условима вишегодишње и комплексне друштвене кризе.

Основни циљ истраживања био је испитати да ли постоји повезаност квалитета брака са: брачним локусом контроле, социјалном подршком, годинама живота, годинама проведеним у браку, материјалним стањем и образовним нивоом испитаника. Задаци истраживања били су утврдити израженост квалитета брака, брачног локуса контроле и социјалне подршке на испитаном узорку, као и разлике у интензитету у односу на пол испитаника.

Основна хипотеза истраживања гласи: постоји повезаност квалитета брака са: брачним локусом контроле, социјалном подршком и неким социодемографским варијаблама (годинама живота, годинама проведеним у браку, материјалним стањем и образовним нивоом испитаника). Хипотеза је формулисана на основу резултата неких ранијих истраживања. Наиме, утврђено је да постоји позитивна повезаност интерног локуса контроле и квалитета брака, док је екстерни локус контроле негативно повезан с квалитетом брака (Camp & Ganong, 1997). Истраживања су показала и повезаност социјалне подршке с квалитетом брака (Nawaz, Javeed, Haneef & Tasaur, 2014), као и то да су особе које су у браку, оне које имају породицу и пријатеље и од њих добијају материјалну и психолошку подршку бољег здравља од особа са слабијом подршком (Cohen & Wills, 1985).

У истраживању су коришћени и следећи инструменти: Скала прилагођености брачном односу, Скала брачног локуса контроле, Скала процене интерперсоналне подршке и Упитник основних података о испитаницима (конструисан за потребе истраживања).

Квалитет брака је дефинисан као узајамна прилагођеност брачних партнера и обухвата четири различите димензије: задовољство браком, слагање пара, кохезију пара и изражавање емоција, операционализује се преко Скале прилагођености брачном односу – скр. ДАС (енгл. Dyadic Adjustment scale; Spanier, 1976), која је намењена процени квалитета брака и садржи 32 ставке (теоријски распон за скалу у целини је од 0 до 151). Ова скала мери прилагођеност партнера у четири аспекта брачног живота, при чему већи резултат значи и већи квалитет брака и бољу узајамну прилагођеност брачних партнера и обрнуто. Резултат се може изразити као збир бодова свих одговора и/или као резултат на појединим субскалама. Укупни резултат на свим ставкама односи се на квалитет брака у целини, док резултати по субскалама говоре о: задовољству браком (енгл. DS – dyadic satisfaction; 10 ставки: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31 и 32; теоријски распон 0–50), кохезији пара (енгл. Dcoh – dyadic cohesion; 5 ставки: 24, 25, 26, 27 и 28; теоријски распон 0–25), слагању пара (енгл. Dcon – dyadic consensus; 13 ставки: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 и 15; теоријски распон 0–65) и изражавању емоција или афективној експресивности (енгл. AE – affectional expression; 4 ставке: 4, 6, 29 и 30; теоријски распон 0–20). Задовољство браком подразумева одсуство размишљања о разводу и задовољство постојећим односима, поверење у партнера, однос према браку у будућем периоду; кохезија пара се односи на заједничко провођење слободног времена, разговоре, размену идеја, заједнички рад; слагање пара или консензус представља слагање партнера у свакодневном функционисању, тј. слагање око религије, пријатеља, рођака, вођење финансија, филозофије живота и слично и субскала изражавања или експресивност емоција односи се на усаглашеност партнера у изражавању емоција и сексуалним односима. Укупан скор на Скали прилагођености брачном односу добар је репрезент одговора испитаника на субскалама (Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2012). Поузданост скале у овом истраживању изражена Кронбах алфа коефицијентом износи .87. Скала је коришћена на нашој популацији (Filipović, Vukosavljević-Gvozden i Opačić, 2014; Šakotić-Kurbalija, 2013) и на основу неких студија најчешће је примењиван инструмент за мерење брачног квалитета (Glenn, 1990 према Šakotić-Kurbalija, 2013).

Брачни локус контроле дефинисан је као веровање о интерној или екстерној контроли различитих аспеката брачног функционисања, операционализован је преко Скале брачног локуса кон-

троле, која представља адаптирани и скраћени облик тзв. МЛОЦ скале (енгл. The Marital Locus of Control Skale; Miler, Lefcourt & Ware, 1983). Скала се састоји од 34 ставке, а резултати се групишу у две независне субскеале: интерни (16 ставки: 3, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 24, 26, 29, 31, 33) и екстерни (18 ставки: 1, 2, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 17, 19, 22, 23, 25, 27, 28, 30, 32, 34) локус контроле, чији се резултати одвојено интерпретирају. Испитаници одговарају на скали Ликертовог типа од 1 – „у потпуности се слажем”, до 6 – „уопште се не слажем”. Теоријски распон за интерни брачни локус контроле или интерналност износи од 16 до 96, а за екстерни брачни локус контроле, или екстерналност, од 18 до 108. Скалу су адаптирали и превели на хрватски језик Ђубела Адорић и Проракковић, Пенезић и Мацука (2006). Поузданост скале у овом истраживању изражена Кронбах алфа коефицијентом износи .88 (поузданост субскеале интерналности је .90, а субскеале екстерналности .85).

Социјална подршка дефинише се као постојање или доступност особа на које се ослањамо, које нам дају до знања да о нама брину, воле нас и цене (Sarason, Shearin, Pierce & Sarason, 1987) операционализована је преко Скале процене интерперсоналне подршке (енгл. The Interpersonal Support Evaluation List, Cohen, Mermelstein, Kamarack & Hoberman, 1985). Скала садржи 40 ставки које се односе на перцепцију доступности потенцијалних социјалних ресурса (20 ставки обухвата позитивне, а 20 негативне тврдње). Помоћу ове скале процењује се свеобухватна мера подршке, али и перцепција доступности четири одвојене функције, типа опажене или перципиране социјалне подршке и то: процена као подршка, опипљива подршка, подршка самопоштовањем и припадање као подршка (Brookings & Bolton, 1988). Свака од субскеала садржи по 10 тврдњи. Субскеала процена као (информативна) подршка односи се на доступност особа са којима се разговара о питањима личног значаја (1, 6, 11, 17, 19, 22, 26, 30, 36 и 38). Субскеала опипљиве (конкретне) подршке има за циљ мерење перцепције доступности материјалне подршке (2, 9, 14, 16, 18, 23, 29, 33, 35 и 39). Субскеала подршке самопоштовањем представља присуство особа уз које испитаник оцењује да се осећа позитивно (3, 4, 8, 13, 20, 24, 28, 32, 37 и 40). Субскеала припадање као подршка означава доступност групе с којом се идентификује и дружи (5, 7, 10, 12, 15, 21, 25, 27, 31 и 34). Поузданост скале у овом истраживању изражена Кронбах алфа коефицијентом износи .89.

Варијабле: пол, године старости, године проведене у браку, материјално стање и образовни ниво испитаника операционализоване су преко питања о: материјалном стању породице (од 1 – „живимо од хуманитарне помоћи” до 5 – „живимо без већих одрицања”), степену образовања (1 – основна школа до 5 – постдипломско образовање) и полу (мушки и женски) у Упитнику основних података о испитаницима.

Узорак истраживања је чинило 200 испитаника са сталним местом боравка у српским енклавама у централном делу Косова и Метохије (N= 200, 100 испитаника мушког и исто толико женског пола), који припадају раном и средњем одраслом добу (АС= 35, 61; СД= 6,90; мушкраси АС= 36, 59; СД= 6, 70; жене АС= 34, 63; СД= 7,01) и у браку су најмање годину дана (46% је у браку од 1 до 10 година, 33% је у браку од 11 до 20 година и 21% је више од 20 година). Прикупљање података је обављено у домовима испитаника крајем 2015 године. Подаци, добијени истраживањем, обрађени су дескриптивном статистиком, корелационом анализом и т-тестом.

У табелама 1 и 2 приказана је структура узорка у односу на материјално стање и образовни ниво испитаника.

	Ф ¹	%
ЖИВИМО ОД ХУМАНИТАРНЕ ПОМОЋИ	2	1,0
ПРИХОДИ НИСУ ДОВОЉНИ НИ ЗА ОСНОВНЕ ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ	17	8,5
ПРИХОДИ СУ ДОВОЉНИ ЗА ОСНОВНЕ ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ	82	41,0
ПОРЕД ЗАДОВОЉЕЊА ОСНОВНИХ ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНИХ ПОТРЕБА МОЖЕМО И ВИШЕ	70	35,0
ЖИВИМО БЕЗ ВЕЋИХ ОДРИЦАЊА	29	14,5
УКУПНО	200	100,0

ТАБЕЛА 1: СТРУКТУРА УЗОРКА У ОДНОСУ НА МАТЕРИЈАЛНО СТАЊЕ ИСПИТАНИКА

¹ Легенда: Ф – фреквенце; % – проценти.

На основу података приказаних у табели 1, може се уочити да највећи проценат испитаника процењује своје материјално стање изнад просечног (35% испитаника поред задовољења основних егзистенцијалних потреба процењујуће да може више, док 14,5%, живи без већих одрицања).

	Ф ¹	%
ОСНОВНА ШКОЛА	15	7,5
СРЕДЊА ШКОЛА	117	58,5
ВИША ШКОЛА	25	12,5
ФАКУЛТЕТ	31	15,5
ПОСТДИПЛОМСКО ОБРАЗОВАЊЕ	12	6,0
УКУПНО	200	100,0

ТАБЕЛА 2: СТРУКТУРА УЗОРКА У ОДНОСУ НА ОБРАЗОВНИ НИВО ИСПИТАНИКА

¹ Легенда: Ф – фреквенце; % – проценти.

На основу података приказаних у табели 2, може се уочити да су испитаници обухваћени овим истраживањем претежно средњошколског образовног нивоа (58,5%).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Резултати дескриптивне статистике приказани су у табелама 3, 4, и 5.

	Н	Б.с	Т. мин	Т. МАКС.	АС	СД
КВАЛИТЕТ БРАКА	200	32	0	151	116,20	20,69
ЗАДОВОЉСТВО У БРАКУ	200	10	0	50	30,23	5,39
КОХЕЗИЈА ПАРА	200	5	0	25	18,40	4,81
СЛАГАЊЕ ПАРА	200	13	0	65	49,55	10,74
ИЗРАЖАВАЊЕ ЕМОЦИЈА	200	4	0	20	11,59	2,24

ТАБЕЛА 3: ИЗРАЖЕНОСТ КВАЛИТЕТА БРАКА (У ЦЕЛИНИ И ПО ДИМЕЗИЈАМА)¹

¹ Легенда: Н – број испитаника; Б. с. – број ставки; Т. мин – теоријски минимум; Т. макс. – теоријски максимум; АС – аритметичка средина, СД – стандардна девијација.

На основу резултата приказаних у табели 3, може се уочити да је код испитаника квалитет брака (у целини и по димензијама: кохезија пара и слагање пара) висок у односу на теоријски распон,

тј. на нивоу су високог просека. На субскалама: задовољство у браку и изражавање емоција вредности су у оквиру просечних.

	Н	Б. С	Т. МИН	Т. МАКС.	АС	СД
ИНТЕРНИ ЛОКУС КОНТРОЛЕ	200	16	16	96	34,72	12,324
ЕКСТЕРНИ ЛОКУС КОНТРОЛЕ	200	18	18	108	50,48	13,433

ТАБЕЛА 4: ИЗРАЖЕНОСТ БРАЧНОГ ЛОКУСА КОНТРОЛЕ (ИНТЕРНОГ И ЕКСТЕРНОГ)¹

- ¹ Легенда: Н – број испитаника; Б. с – број ставки; Т. мин – теоријски минимум; Т. макс. – теоријски максимум; АС – аритметичка средина; СД – стандардна девијација.

На основу резултата приказаних у табели 4, може се уочити да је интерни брачни локус контроле низак у односу на теоријски максимум тј. заузима ниске вредности. Такође је и екстерни брачни локус контроле испод просечне вредности.

	Н	Т. МИН	Т. МАКС.	АС	СД
СОЦИЈАЛНА ПОДРШКА	200	40	157	122,57	17,95
ПРОЦЕНА КАО (ИНФОРМАТИВНА) ПОДРШКА	200	10	38,00	27,56	3,96
ОПИПЉИВА (КОНКРЕТНА) ПОДРШКА	200	10	38,00	26,38	4,05
САМОПОШТОВАЊЕ КАО ПОДРШКА	200	10	38,00	27,00	3,34
ПРИПАДАЊЕ КАО ПОДРШКА	200	10	38,00	28,39	3,95

ТАБЕЛА 5: ИЗРАЖЕНОСТ СОЦИЈАЛНЕ ПОДРШКЕ (У ЦЕЛИНИ И ПО ТИПОВИМА ПОДРШКЕ)¹

- ¹ Легенда: Н – број испитаника; Т. мин – теоријски минимум; Т. макс. – теоријски максимум, АС – аритметичка средина, СД – стандардна девијација.

На основу резултата приказаних у табели 5, може се уочити да је социјална подршка изражена у целини, као и појединачно по перцепцији доступности, (тј. типу опажене социјалне подршке: процена као подршка, опипљива подршка, самопоштовање као подршка и припадање као подршка) ближа теоријском максимуму тј. заузима вредности високог просека.

Резултати корелационе анализе приказани су у табелама 6, 7 и 8.

	ИЛК	ЕЛК
КВАЛИТЕТ БРАКА	-. 411**	-
ЗАДОВОЉСТВО БРАКОМ	-. 215**	.166*
КОХЕЗИЈА ПАРА	-. 319**	
СЛАГАЊЕ ПАРА	-. 249**	
ИЗРАЖАВАЊЕ ЕМОЦИЈА	-	-

ТАБЕЛА 6: ПОВЕЗАНОСТ КВАЛИТЕТА БРАКА (У ЦЕЛИНИ И ПО ДИМЕНЗИЈАМА) СА БРАЧНИМ ЛОКУСОМ КОНТРОЛЕ (ИНТЕРНИМ И ЕКСТЕРНИМ)¹

¹ Легенда: ИЛК – интерни локус контроле; ЕЛК – екстерни локус контроле; ** корелација значајна на нивоу 0.01; * корелација значајна на нивоу 0.05.

На основу резултата приказаних у табели 6, можемо уочити да постоји негативна повезаност интерног локуса контроле с квалитетом брака у целини, и по димензијама: задовољство браком, кохезија и слагање пара, што значи да испитаници процењују свој брак као квалитетнији у целини уколико имају нижи интерни брачни локус контроле. Такође веће задовољство браком, већу кохезију и слагање на нивоу пара показују они испитаници који имају нижи интерни брачни локус контроле. Када је у питању екстерни брачни локус контроле добијена је једино статистички значајна позитивна корелација с димензијом задовољство браком, што значи да су задовољнији браком они испитаници који имају виши екстерни локус контроле и који верују да су екстерни или спољашњи чиниоци заслужни за њихово веће задовољство браком. Изражавање емоција није повезано статистички ни са интерним ни са екстерним брачним локусом контроле. Добијени резултати су у супротности са резултатима ранијих истраживања и можемо их разумети имајући у виду селекцијаност и специфичност узорка (српске енклаве у централном делу Косова и Метохије), која се огледа у другачијем стилу живота и традиционалнијим вредностима, ставовима и породичним односима у односу на испитанике из ранијих истраживања.

	СП	ОП	ПП	С	П
КВАЛИТЕТ БРАКА	493**	-	-	-	,197**
ЗАДОВОЉСТВО У БРАКУ	,261**	-	,208**	-	,190**
КОХЕЗИЈА ПАРА	-,319**	-	-	-	,210**
СЛАГАЊЕ ПАРА	,489**	,143*	-	,153*	,168*
ИЗРАЖАВАЊЕ ЕМОЦИЈА	,211**	-	-	-	-

ТАБЕЛА 7: ПОВЕЗАНОСТ КВАЛИТЕТА БРАКА И СОЦИЈАЛНЕ ПОДРШКЕ (У ЦЕЛИНИ И ПО ТИПОВИМА ОПАЖЕНЕ ИЛИ ПЕРЦИПИРАНЕ ПОДРШКЕ)¹

¹ СП – социјална подршка; ОП – опиљива (конкретна) подршка; ПП – процена као (информативна) подршка; С – самопоштовање као подршка; П – припадање као подршка; ** корелација значајна на нивоу 0.01; * корелација значајна на нивоу 0.05.

На основу резултата приказаних у табели 7, можемо да учимо да постоји позитивна повезаност квалитета брака (у целини и по димензијама) са социјалном подршком у целини, и типом подршке означеним као припадање. Када су у питању повезаности других димензија квалитета брака са типовима опажене подршке добијена је позитивна корелација, што значи да испитаници процењују свој брак квалитетнијим уколико имају социјалну подршку у целини и уколико опажају да су им доступни различити типови подршке. Негативна повезаност добијена је једино између социјалне подршке у целини и кохезије пара, као димензије квалитета брака, што указује да је кохезија пара нижа уколико испитаници имају већу социјалну подршку, као и да ослањање на социјалне ресурсе може да на неки начин поремети однос међу партнерима и ресурсе којима они располажу.

На основу резултата приказаних у Табли 8, можемо уочити да постоји негативна повезаност интерног локуса контроле са годинама старости и годинама проведеним у браку, што значи да старији испитаници и они који су дуже у браку имају мање изражен интерни локус контроле и сматрају да задовољство браком мање зависи од интерних фактора. Такође, на основу приказаних ре-

	ИНТЕРНИ БРАЧНИ ЛОКУС КОНТРОЛЕ
ГОДИНЕ СТАРОСТИ	-.175*
ГОДИНЕ ПРОВЕДЕНЕ У БРАКУ	-, 178**
МАТЕРИЈАЛНО СТАЊЕ	,142*
САМОПОШТОВАЊЕ	,145*

ТАБЕЛА 8: ПОВЕЗАНОСТ ИНТЕРНОГ БРАЧНОГ ЛОКУСА КОНТРОЛЕ СА СОЦИОДЕМОГРАФСКИМ ВАРИЈАБЛАМА¹

¹ ** корелација значајна на нивоу 0.01; * корелација значајна на нивоу 0.05.

зултата може се уочити да постоји позитивна повезаност интерног локуса контроле са материјалним стањем и самопоштовањем као типом опажене социјалне подршке. Добијена повезаност указује да испитаници који своје материјално стање процењују као боље и опажају да имају подршку самопоштовању изражену кроз присуство особа уз које оцењују да се осећају позитивно имају виши интерни брачни локус контроле. Када су у питању остали типови опажене социјалне подршке добијена је само повезаност подршке припадањем и година проведених у браку ($r=.140$, $p<0.05$), што значи да испитаници који су дуже у браку опажају да имају подршку припадањем која је означена као доступност групе са којом се идентификују и друже.

Нису добијене статистички значајне корелације година старости, година проведених у браку, материјалног стања и образовног нивоа испитаника са социјалном подршком у целини и по субскалама, односно типовима подршке. Овај резултат није у складу са претходним резултатима, а можемо га објаснити специфичношћу и селекционисаношћу узорка.

Није добијена статистички значајна повезаност квалитета брака (у целини и по димензијама) са: годинама старости, годинама проведеним у браку, материјалним стањем и образовним нивоом испитаника. Једино је добијена позитивна корелација образовног нивоа испитаника са изражавањем емоција ($r=.176$, $p<0.05$), што значи да образованији испитаници чешће изражавају емоције. Добијени резултати нису у складу са резултатима ранијих истраживања, што можемо објаснити такође специфичношћу узорка.

Када су у питању разлике у квалитету брака, брачном локусу контроле и социјалној подршци, нису добијене статистички значајне разлике у односу на пол. Овај резултат такође можемо разумети имајући у виду специфичност и карактеристике узорка. Када се упореде резултати са претходним истраживањима онда можемо закључити да су резултати у супротности са ранијим истраживањима, што свакако захтева наставак рада.

ЗАКЉУЧАК

Резултати истраживања су показали одређену контрадикторност, наиме, хипотеза која је формулисана на основу резултата ранијих истраживања није потврђена и добијени су другачији резултати од претпостављених. Добијене резултате можемо разумети имајући у виду делимичну селекцију узорка (учествовали су испитаници који су добровољно приступили попуњавању упитника, док је један број испитаника одбио учествовање у истраживању). Слично објашњење за добијене резултате можемо пронаћи и у Шакоотић-Курбалија и Курбалија (2012), у којима су резултати о високом задовољству браком протумечени чињеницом да су у истраживању учествовали само они испитаници који су иначе и задовољни својим браком, а они који су незадовољни одбили су учешће. Добијене резултате можемо разумети имајући у виду неке специфичности узорка, као што су живот у српским енклавама на Косву и Метохији, у вишечланим породицама и у средини где су људи упућени једни на друге, због ограничене слободе кретања и релативно малог простора у оквиру којих се одвија њихов свакодневни живот.

Поред наведене селекционисаности узорка, сматрамо да добијене резултате можемо разумети имајући у виду и саму структуру узорка. Наиме, узорак су чинили испитаници из једног дела Косова и Метохије (диктирано самом организацијом истраживања), затим испитаници припадају раном и средњем одраслом добу, највећи проценат испитаника је у браку од 1 до 10 година и своје материјално стање процењује као задовољавајуће.

Спроведено истраживање је експлоративног типа и представља пилот студију којом смо настојали да испитамо неке корелате квалитета брака на узорку супружника са Косова и Метохије, а добијене резултате искористимо као полазну основу за систематичније и свеобухватније бављење овом проблематиком. Наиме, добијени резултати су показатељ да истраживање ове проблематике треба наставити, уз укључивање већег броја испитаника и других варијабли, за које се претпоставља да су повезане са ква-

литетом брака, а овим истраживањем нису обухваћене (као што су особине личности испитаника, број деце итд.). Препоруке за наставак истраживања односиле би се на укључивање већег броја брачних парова, тј. већи узорак, затим укључивање узорка и из других делова Косова и Метохије. Сматрамо да би резултати били другачији када би се испитивали брачни парови и када би се у истраживање укључили испитаници из других делова Републике Србије. Препоруке за наставак истраживања односе се пре свега на испитивање брачних партнера, тј. супружника и обрада података на нивоу брачног пара, што би могло дати и другачије резултате. Такође сматрамо да би у неким будућим истраживањима било значајно испитивати брачне партнере у периодима развојних и неразвојних криза, у различитим фазама развоја брака, затим испитати брачне партнере с децом и без деце, с различитим бројем деце или брачне партнере у стресним ситуацијама. Нарочито је важно наставити истраживање корелата квалитета брака, брачних партнера и породица у целини на узорку са Косова и Метохије, јер се ради о узорку и проблематици која је готово и неистражена на овом подручју.

Спроведено истраживање и добијени резултати ауторима могу послужити као полазна основа за систематичније испитивање квалитета брака, нарочито ако се узме у обзир комплексност партнерског односа и његова детерминисаност бројним чиниоцима (на пример: особине супружника, интеракција међу супружницима и слично).

-
- ЛИТЕРАТУРА Brookings, J., Bolton, B. (1988). Confirmatory Factor Analysis of the Interpersonal Support Evaluation List, *American Journal of Community Psychology*, 1.
- Glenn, N. D. (1990.). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, vol.52, 818–831.
- Camp, P. L., Ganong, L. H. (1997). Locus of control and marital satisfaction in long-term marriages, Families in Society, *The Journal of Contemporary Human Services*, 78, 624–631.
- Cohen, S., Mermelstein, R., Kamarack, T., Hoberman, H. M. (1985). Measuring the functional components of social support. In: I. G. Sarason & B. R. Sarason (Eds.), *Social support: Theory, research and applications* (pp. 73–94).
- Cohen, S., Wills, T. A. (1985). Stress, social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310–357.
- Lavee, Y., Olson, D. H. (1993). Seven types of marriage: Empirical typology based on ENRICH. *Journal of Marital and Family Therapy*, (19) 4, 325–340.

Macuka I. (2006). „Skala bračnog lokusa kontrole”. U: Đubela-Adorić i sar. (ur.), *Zbirka psiholoških skala i upitnika III.*, Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, str.41–49.

Милић, А. (2001). *Социологија породице – кријтика и изазови*. Београд: Чигоја штампа.

Miller, Ph. C., Lefcourt, H. M., Ware, E. E. (1983). The construction and development of the Miller Marital Locus of Control scale. *Canadian Journal of Behavioural Science*. Vol 15(3), 266–279.

Myers, M. C., & Booth, A. (1999). Marital Strains and Marital Quality: The Role of High and Low Locus of Control. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 61, pp. 423–436.

Nawaz, S. Javeed, S. Haanef, A. Tasaur, B. (2014). Perceived social support and marital satisfaction among love and arrange marriage couples. *International Journal of Academic Research and Reflection*. Vol. 2, No. 2, 2014.

Norton, R. (1983). Measuring marital quality. A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 141–151.

Обрадовић, Ј., Чудина Обрадовић, М. (1998). Брачна квалитета: поимање, узроци и последице, *Друштвена исцраживања*, 7: 659–682.

Sarason, B. R., Shearin, E. N., Pierce, G. R. & Sarason, I. R. (1987). Interrelations of social support measures: theoretical and practical implications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 4, 813–832

Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15–28.

Тошић Радев, М. (2013). „Квалитет брака и детерминанте породичног окружења”. *Годишњак за психологију*, Ниш, 12, стр. 20–45.

Тошић, М. (2011). „Разлике у доживљају квалитета брака партнера различитог степена образовања, радног и финансијског статуса”. *Годишњак за психологију*, Ниш, 10, стр.135–151.

Ћubela Adorić, V., Proraković, A. Penezić, Z., Macuka, I. (2006). *Zbirka psiholoških skala i upitnika*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

Filipović, S., Vukosavljević-Gvozden, T., Opačić, G. (2014). „Povezanost disfunkcionalnih uverenja o partnerskom odnosu sa opažajem bračnog sklada”. *Psihološka istraživanja*, Vol. XVII (1), str 5–17.

Hawkins J. L. (1968). Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 30 (4): 647–50.

Heller, K., Swindle, R. W., Jr. & Dusenbury, L. (1986). *Component social support processes: Comments and integration*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 4, 466–471.

Šakotić-Kurbalija, J. (2013). „Kvalitet i stabilnost bračnog odnosa u različitim fazama braka”. *Годишњак Филозофскої факултета у Новом Саду*, Књига XXXVIII, стр. 129–148.

Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija, D. (2012). Povezanost globalnog zadovoljstva brakom, kvaliteta bračnog odnosa i брачне стабилности. *Психијатрија данас*, 44(2), 149–159.

JELENA LJ. MINIĆ
BILJANA N. JAREDIĆ
SUZANA D. KOLIĆ

UNIVERSITY OG PRIŠTINA WITH TEMPORARY HEAD-OFFICE
IN KOSOVSKA MITROVICA, FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

SOME CORRELATES OF MARRIAGE AMONG THE POPULATION OF THE
CENTRAL PART OF KOSOVO AND METOHİJA

The subject of the study was to examine the quality of a marriage correlates in population in Kosovo and Metohija. The main goal of the research was to examine the relationship of marriage quality with: marital locus of control, social support, length of marriage, age, material status and educational level of the respondents. The sample was consisted of respondents of both sexes (N = 200) with a permanent residence in the central part of Kosovo and Metohija. The study used: scale of adaptation in marriage, scale of marital locus control, evaluation list of interpersonal support and the questionnaire of the elementary data of the respondents. The data were analyzed by descriptive statistics, correlation analysis and by t-test.

The results showed that the quality of marriage and individual dimensions are: satisfaction of marriage, cohesion, couple's harmony and expressing emotions are closer to theoretical maximum. Marital locus of control is low in regard to the theoretical maximum, while the external marital locus of control is average value. Social support expressed in general, as well as individually by the perception of availability, (ie. The type of perceived social support: evaluation as (informative) support, touchable (concrete) support, self-esteem and belonging to support to support) is closer to the theoretical maximum. There is negative correlation between internal locus of control with the quality of marriage in general and in dimensions (marriage satisfaction, cohesion and couple's harmony). Then negative correlation of internal locus of control with age and years spent in marriage and positive correlation of internal locus of control with material status and self-esteem as a type of perceived social support. There was not obtained statistically significant correlation quality of marriage with external marital locus of control. There were not obtained statistically significant correlation of age, years spent in marriage, material status and educational level of respondents with social support in general and by type observed social support. By these studies the different results were obtained than supposed ones,

which indicate to certain specifics of a sample, but also selection of respondent that could affect the results. The obtained results showed that the study of this issue should continue, with the involvement of a larger number of respondents and other variables, which are supposed that are associated with the quality of marriage, but not covered by this study. It is particularly important to continue the research correlates of the quality of marriage, spouses and families in whole on the sample in Kosovo and Metohija, because it is the sample and the issue that almost were not researched in this area.

KEY WORDS: marriage, the quality of marriage, marital locus of control, social support.